

13. *Comprobatur ex sententia Gratiani et D. Thomæ.* — Atque ita intellexit textum illum Gratianus ibi, nam ante illum præmittit hæc verba : *Ab officio cantandi et psallendi diaconi inveniuntur exempti, ne dum vocis modulationi student, altaris ministeria negligant;* et in hujus assertionis confirmationem textum Gregor. supponit. Similiter D. Thom. non solum approbat eamdem expositionem, sed etiam doctrinam ampliat, dicens : *Nobilior modus est provocandi homines ad devotionem per doctrinam et prædicationem, quam per cantum, et ideo diaconi et prælati, quibus competit per prædicationem et doctrinam animos hominum provocare in Deum, non debent cantibus insistere, ne per hoc a majoribus retrahantur.* Et in hujus doctrinæ confirmationem adducit statim verba Gregorii, intelligens plane Gregorium in eodem sensu fuisse locutum ; supponit autem D. Thomas ibi, cum Gregorius ait, ad diaconum pertinere prædicationis officium, proprie loqui de officio docendi populum, non de solo cantu, vel lectione evangelii, ut quidam exposuerunt, et non improbat ibi Glos. ; tamen sine dubio prior sensus est verus, ut idem D. Thomas, 3 p., q. 67, art. 4, ad 1, distincte declaravit ; et ibi Cajet. ; et in 6 tom. tertiae partis, Deo dante, dicimus ; et videri potest Bellarm. , l. 1 de Cleric. , c. 12. Eamdem doctrinam ex eodem textu Gregorii colligit Gorson, in Cantichordo, in fin., Alphab. 79, lit. N, ubi sic ait : *Beatus Gregorius de instituto isto canticorum ita censuit, ut judicaverit indignum, si dediti verbo Dei, studium suum in istis, tempusque darent.* Sic etiam Gulliel. Dur., l. 1 Rational., c. 2; Dionys. Garthus., l. 3 Summæ fidei, art. 155; Stephan. Duran., l. 3 de Ritib., c. 31, in fin., referens Gregorium et divum Thomam.

14. *Advertentia datæ explicationis.* — Adendum vero his omnibus est, ut difficultati propositæ satisfaciamus, hanc Gregorii prohibitionem non ita esse intelligendam, ut simpliciter intelligatur interdictus diaconis cantus in choro ; constat enim neque nunc esse, neque unquam fuisse in hoc sensu latam prohibitionem illam. Quia neque actio hæc talis est, ut omnino prohiberi debeat aut possit, præsertim ecclesiasticis personis, neque ratio, quam Gregorius adducit, in eo sensu ostendit necessitatem talis prohibitionis, et hoc etiam convincit objectio facta : intelligendum ergo est, prohibitum fuisse a Gregorio ne diacono imponatur onus cantan-

di tanquam ex debito officii sui, ad quod vel ordinetur, vel principaliter eligatur. Item ne in eo munere ita occupetur, ut a munere docendi, vel certe ab studio ad docendum necessario ea de causa impediatur. Atque in hunc sensum optime quadrant rationes et verba Gregorii, eumque propterea omnes dicti auctores secuti sunt. Quod vero in eodem textu Gregorius ait, hoc officium committendum esse subdiaconis, vel in necessitate inferioribus clericis, non ideo est, quia subdiaconatus vel alius proprius ordo clericorum sit per se necessarius ad officium cantandi, sed quia decet per clericos fieri, quando commode potest, et præsertim ut hi qui habent illius munera præcipuum curam, clerici sint. Et quoniam subdiaconus superior est cæteris clericis post diaconum, et ex vi sui ordinis non habet munus aliquod majoris momenti, quo possit ab officio cantandi divinum officium impidiiri, ideo hæc cura illi præcipue committenda dicitur.

15. *Antiqua D. Gregorii consuetudo, et lex prohibens cantare diaconos et jubens prædicare, exolevit.* — Denique intelliguntur hæc omnia ex vi ordinis, et supposito antiquo more, quo diaconis ordinarie officium prædicationis verbi Dei committebatur, ut diximus, et colligitur etiam ex epistolis Clementis prima et tertia, c. Audire, 25 d., c. Sicut enim, juncta Gloss., verb. *Per Diaconos, 11, q. 1.* Hæc autem consuetudo nostris temporibus fere cessavit ; nullum enim fere aliud munus exercit, nisi cantandi solemniter evangelium, cum in Missa sacerdoti solemniter ministrant, ideoque jam illa prohibicio Gregorii cessasse videtur, non solum quoad diaconos, ut tales sunt, sed etiam quoad presbyteros, qui aliunde non obligantur ad prædicandum, vel ad alia graviora Ecclesiæ munera, quæ cum obligatione chori repugnant. Atque ita facile solvitur objectio, quæ de religionibus fiebat, in quibus et diaconi et presbyteri ad chorum sanete ac utiliter destinantur. Id enim verum est, quia vel tales religiones ad officium prædicationis aut alia ministeria spiritualia non sunt principaliter instituta, sed ad vitam pure contemplativam, quæ per psalmodiam multum juvatur, vel certe quia si corpus religionis utrumque munus amplectitur, illud in varias ac distinctas personas partitur, quasdam dedicando choro, et alias aliis ministeriis; semper tamen necesse est ut qui gravioribus destinantur ministeriis, non ita graventur onere chori, ut a propriis muneribus impedianter.

Et ita lex et doctrina Gregorii formaliter (ut sic dicam) semper integra manet, quia in ipsa ratione naturali fundata est, licet materialiter (ut sic dicam) in diaconis cessaverit. Quam rem tractando de statu religioso tam in genere, quam in specie, latius explicatur sumus, quatenus specialiter ad illum statum pertinere potest.

CAPUT X.

QUÆ PERSONÆ ET QUO IN LOCO HORAS CANONICAS PUBLICE DICERE TENEANTUR.

1. *Argumenta que suadent præceptum recitandi publice horas canonicas.* — Superest dicendum de personis quæ ad hunc modum dicens divinum officium obligantur, et cum eis locum conjungimus, quia hæc, ut videbimus, connexa sunt. Et imprimis dubitari potest an hæc oratio publica cadat sub propriam obligationem præcepti clericorum, vel ministrorum Ecclesiæ. Nam, licet clerici in sacris teneantur pensum horarum canonicarum persolvere, tamen singuli satisfaciunt illi muneri privatum eas dicendo, ut infra dicemus. Nullus ergo in particulari designari potest, qui ad hoc munus cantandi ex generali præcepto teneatur ; ergo nec respectu ipsius cleri cadit hic modus orandi sub obligatione, quia non potest communitas obligari præcepto, nisi quatenus singulæ personæ obligantur : quia obligatio, quæ est ex præcepto, in personam veram et non fictam cadere primario debet, ut inde possit in corpus mysticum redundare. Et confirmatur : nam vel hoc præceptum est divinum, vel ecclesiasticum ; primum constat non esse verum, quia nec in Scriptura habetur, nec ex traditione constat, nec certa aliqua ratione id colligi potest : secundum suadetur non esse, quia quoties præceptum ecclesiasticum fertur, datur cum determinacione modi, circumstantiarum et personarum : hic autem non ita est ; ergo. Declaratur minor, quia horæ canonicae recitari possunt voce alta sine cantu, vel simplici, aut figurato, variisque modis ejus ; non constat autem ex ordinatione Ecclesiæ quomodo debeant horæ publice dici. Item non constat an quotidie cantandæ sint, vel diebus festis, vel aliquæ quibusdam diebus, et in aliis omnibus. De tempore etiam et modo horarum nihil inventur definitum. Denique neque certis personis onus hoc impositum reperitur ; ergo signum est non esse rem obligationis, sed devotionis, pendente ex arbitrio pastorum Ecclesiæ.

2. *Prima assertio : datur præceptum recitandi horas canonicas publice, impositum deputatis Ecclesiæ ministris, et clericis.* — Nihi luminis dicendum imprimis est munus hoc publice dicendi horas canonicas in ecclesia, esse sub obligatione præcepti impositi Ecclesiæ ministris, et clericis ad hoc officium deputatis. Conclusio colligitur ex capit. ultimo, dist. 92, ubi presbyter, diaconus, vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit, vel in quolibet loco ubi ecclesia est, et ad quotidianum psallendi officium, matutinis aut vespertinis horis, ad ecclesiam non convenerit, deponendus dicitur, si correctus ab Episcopo non emendetur. De quo textu in sequentibus plura dicemus : nunc ex eo solum colligimus obligationem, quæ in ecclesiis est ad hoc munus psallendi divinum officium : nam si non esset talis obligatio, non tanto rigore cogerentur clerici ad illud munus implendum. Per matutinum autem et vespertinum officium, non intelliguntur tantum duas horæ quas nunc stricta significatione sic appellamus, sed totum canonicum officium ; nam matutinum comprehendit omnes horas quæ ante prandium dicuntur, scilicet, a matutino vel laudibus, usque ad sextam ; vespertino vero comprehendit cæteras horas, quæ a prandio dicuntur, ac si in vulgari diceretur : *Las horas de la mañana, y de la tarde.* Idem præceptum colligitur ex capite primo de Celebr. Miss., ubi prius datur facultas clerico rusticano anticipandi horas ex causa, et postea additur limitatio his verbis : *Ita tamen ut horis competenteribus juxta possibilitatem, aut a se, aut a scholaribus publice compleantur.* Supponit ergo hoc esse necessarium et sub obligatione : et idem colligitur ex capite Dolentes, eodem titul., ibi : *Districte præcipientes ut divinum officium celebrent.* Precipue enim loquitur de hac publica celebratione. Ratio denique est, quia ad hoc principaliter institutum est hoc officium, ut in ecclesia publice dicatur, non pro sacerdotibus seu clericis tantum, sed pro universo populo, ut illi omnes possint assistere, et illo frui ; ergo necessarium fuit ad commune bonum Ecclesiæ, ut hoc publicum officium sub lege et præcepto constitueretur. Item ad hoc sunt instituta beneficia magna ex parte, et de hoc officio maxime intelligitur, quod in jure dici solet, beneficium dari propter officium, cap. *Quia per ambitiosam, de Rescript.*, in

sexto, et capit. *Cum secundum*, extra, de Præbend.; nam, licet interdum impleatur per recitationem privatam, illud tamen est quasi accidentarium, et in defectum alterius. Denique consuetudo Ecclesiæ ad hanc obligacionem sufficeret.

3. *Secunda assertio: præceptum canendi publice dicinum officium obligat quoad ecclesiæ seculares, ut quotidie fiat in cathedralibus et collegiatis, in aliis vero solum Dominicis et festis nisi consuetudo impedit.* — Dico secundo: hoc præceptum obligat quoad ecclesiæ seculares, ut quotidie fiat hoc officium in cathedralibus et collegiatis, in aliis vero ecclesiis solum diebus Dominicis et festis, nisi aliud habeat consuetudo. Ita docet Turrecr., dicto cap. ult., d. 92, qæst. 4; et idem sentit Sylvest., verb. *Hora*, qæst. 10; Angel., num. 23; Armilla, num. 21; Tabien., Cajet.; et prima pars aperte colligitur ex Clement. 1, de Celebr. Miss., ibi: *In cathedralibus et collegiatis ecclesiis*; et ex aliis decretis citatis, et ex universalis Ecclesiæ consuetudine: et ratio est, quia haec sunt principales ecclesiæ, quæ ad hunc divinum cultum publicum sunt institutæ. Alia vero pars de inferioribus ecclesiis ab eisdem auctoribus asseritur, ex nullo autem jure exceptionem, seu limitationem, vel probationem adducunt, cum tamen quoad ecclesiæ parochiales contrarium videatur colligi ex dicto c. 1, de Celebr. Missar., in citatis verbis; nam ibi sermo est de presbytero parochiali et rurali, et tamen ab eo exigitur, ut in ecclesia publice horas persolvat. Et ita Innocent. ibi indistincte id de ecclesiis intelligit. Et Turrecr. etiam id fatetur: sed limitat hoc ad dies dominicas et festivas. At haec limitatio non habetur in textu, nec ipse aliunde illam probat; cum ergo textus indifferenter loquatur, non videtur limitandus. Adde illum loqui de diebus ferialibus, nam permitit hujusmodi presbytero, *ut exeat ad opus rurale*, quod non licet in die dominico vel festivo, et tamen pro illo eodem die ponit conditionem supra dictam. Præterea in Clem. 1, de Celebr. Missarum, prius jubetur, *ut in ecclesiis cathedralibus, regularibus et collegiatis, horis debitis devote psallatur*; postea vero additur: *In aliis vero convenienter et debite celebretur dicinum officium, diurnum pariter et nocturnum, etc.*; ergo licet in prioribus ecclesiis majori cum solemnitate horæ dicendæ sint, tamen etiam in aliis ecclesiis publice sunt celebrandæ. Nam de hac celebratione necesse est ibi tractari, tum quia præcipitur

ut sit in ecclesia: oratio autem non fit necessario in ecclesia, nisi quando publice et propter populum facienda est: tum etiam quia hoc modo tantum fit debite et convenienter, ut ibi præcipitur.

4. *Probatur tertia pars assertionis quæ habendam esse consuetudinis rationem asserebat.* — *In parochialibus ecclesiis, si sint nimium pingues, plerumque præceptum tenet.* — Nihilominus consulenda est consuetudo, et institutione singularum ecclesiarum; nam ab his duobus capitibus hoc maxime pendet, si jus positivum expressum non inveniatur; atque hoc est quod dicti auctores docere voluerunt, a quorum sententia non recedimus. Ultra ecclesiæ ergo cathedrales et collegiatas, duo genera ecclesiarum secularium distinguere possumus: quasdam parochiales, alias simplices seu capellas vocare possumus. In prioribus, si rigorem juris attendamus, revera essent in eis dicendæ omnes horæ canonicae aliquo modo publico, sive canendo, sive alta voce sufficiente pro capacitate populi illas dicendo. Hoc enim probant dictum cap. 4 et dicta Clement. 1, de Celebrat. missarum. Et ratio reddi potest, quia istæ ecclesiæ ex propria ratione sua sunt institutæ, ut in eis integre celebrentur divina officia, pro usu et commoditate totius populi; in his autem divinis officiis, post Missæ sacrificium, primum locum tenent horæ canonicae, et ideo beneficia parochialia propter hoc officium etiam dari videntur ex vi primævæ institutionis suæ. Unde ubi talis fuerit consuetudo, ut in talibus ecclesiis, tametsi parochialibus, omnes horæ canonicae dicantur, omnino servanda est; nam ibi maxime ecclesiasticum præceptum censetur obligare. Solent autem hujusmodi esse pinguiores ecclesiæ, maxime quando habent plura beneficia suo servitio deputa, et quando habent copiosum vel nobilem populum; nam tunc major solet esse necessitas, seu communis utilitas, ac decentia.

5. *In ecclesiis parochialibus, si sint nimium tenues, non tenet ex consuetudine plerumque tale præceptum.* — At vero in omnibus ecclesiis parochialibus, ubi parvus est populus, et tenuis census, communiter obtinuit consuetudo, ut officium canonicum in eis non dicatur publice, præterquam in diebus festis, et in eis etiam non solet dici totum officium, sed tantum Missa ante prandium, et Vesperæ post prandium. In his ergo servari potest consuetudo sine scrupulo. Imo addit Cajet. etiam in collegiatis servari posse, si sit immemoria-

lis, et redditus tenues sint; quia derogatum (ait) ibi esse censetur juri communi, ex rationabili Prælatorum tolerantia. Vocat autem rationabilem, quia ratio dictat, ut minuatur onus ubi stipendum tenuissimum est, cum semper maneat obligatio alias dicendi officium integrum et inserviendi ecclesiæ in aliis oneribus. Et merito necessarium judicatur, quod tales circumstantiæ concurrant, ut consuetudo rationabilis reputetur, quoniam alias non posset contra jus, et præscriptim contra integritatem (ut sic dicam) divini cultus prævalere.

6. *In capellis et simplicibus ecclesiis nihil est jure communi statutum, sed suis statutis approbatis standum est.* — Denique in aliis ecclesiis, quas simplices vocamus, seu in capellis, nihil ex vi juris communis statutum esse credo, quia de illarum institutione, quod ad hoc nihil videtur esse jure communi definitum. Et ideo earum statutis et institutioni approbatis standum est. Solent autem hujusmodi ecclesiæ vel capelle erigi ab aliquibus patronis secularibus vel ecclesiasticis, cum certo onere et obligatione, ut in eis dicantur, vel quotidie, vel certis diebus, horæ canonicae, vel aliquæ, vel omnes. Et tunc quando de institutione constat, et est sufficiens, et cum commodis stipendiis, omnino servanda est, nec facile est contra illam admittenda consuetudo, nisi gravis causa intercedat, quia alias non videtur esse solum contra jus positivum, sed etiam contra jus naturale, quia est contra justum pactum, et justam voluntatem testatoris, vel dantis stipendia sub tali conditione. Et ad hoc confirmandum faciunt, quæ Navarr. adducit in dicto Enchir., c. 5, dict. 2 et 5, ut probet servandas omnino esse voluntates testatorum, seu instituentium capellas, vel capellanias, vel alia pia legata, ut missæ, preces, vel officia divina in talibus locis sacris tali modo ac tempore ab Ecclesia approbatis dicantur: nam juxta hanc verissimam regulam de his ecclesiis censendum est. An vero ex justa causa possit Episcopus hoc mutare, vel Papa etiam sine causa, ad presentem locum non spectat. Quamdiu enim non invenitur facta mutatio, institutio servanda est. Ubi vero mutata inventa fuerit per solam consuetudinem, sine expressa Prælatorum approbatione vel dispensatione, attente considerandum est an justa causa intervenerit, ita ut consuetudo credi possit rationabilis, et quasi præscriptionem contrariam induxisse, quia, ut dixi, est

8. *Quarta assertio: hæc obligatio præcipue est in Prælatis cuiusque Ecclesiæ, deinde descendit ad membra illius communitatis, licet non eodem modo.* — *Probatur prima pars.* — Quarto, dicitur hanc obligationem principaliiter cadere in Prælatum vel rectorem aut Superiorum uniuscujusque ecclesiæ respective, descendere vero etiam ad singulos, qui sunt

membra talis communitatis, quamvis non eodem modo ad omnes, sed cum proportione. Prima pars ex ipsa rei natura constat, et ex ratione dubitandi in principio posita. Nam quoties obligatio aliqua cadit in aliquod mysticum corpus alicujus communitatis, caput talis corporis, ratione sui muneris, maxime tenetur curare ut obligatio illa impleatur; quia ad rectorem pertinet movere inferiores ad operandum, et quia alias non posset moraliter tale corpus tali obligationi satisfacere. Specialiter vero hæc obligatio explicata et aucta est in dicta Clem. 1, de Celeb. Missar., ubi ordinariis, rectoribus et superioribus dicitur, ut sollicitam diligentiam adhibeant, ut debitiss horis convenienter hoc officium psallatur vel celebretur, si Dei et Apostolicæ Sedis indignationem evitare voluerint; que verba manifeste indicant præceptum. Duplicem vero obligationem in his superioribus distinguere necesse est: una est sollicite curandi, ut hoc munus in tali ecclesia per hanc communitatē convenienter fiat; altera obligatio esse potest assistendi personaliter, et psallendi cum aliis tale officium; nos in assertione de priori obligatione loquimur, et de hac est sermo in dicta Clement.; et ratio etiam facta de hac procedit. De posteriori autem non videtur Prælatus majorem habere obligationem assistendi choro, quam cæteri, quantum attinet ad rigorem præcepti, nisi fortasse ratione exempli et majoris scandalitati ob circumstantiam personæ; nam aliunde nullum caput apparet, ex quo obligatio major possit oriri; an vero sit eadem, vel facilius excusari possit, statim dicam.

9. *Probatur secunda assertio pars.* — Secunda ergo pars, quod nimirum obligatio psallendi, vel dicendi officium in choro descendat ad singulos in communi, clara est, quia est etiam moraliter necessaria, ut talis obligatio a tota communitate efficaciter impleri possit. Ratio autem et modus obligationis ostendetur facilius descendendo ad varios modos obligationis hujus. Alter enim de illa in secularibus clericis, aliter in religiosis, ut sie, judicandum censeo; quia longe diversus est titulus obligationis. Clerici ergo non obligantur ratione solius ordinis ad hoc pensum horarum in choro solvendum. Non dico ad recitandas horas canonicas: hoc enim longe diversum est, de quo infra dicemus, sed loquor de modo recitandi publice, in choro psallendo. Et ita est communis et clara sen-

tentia, et constat ex usu et consuetudine Ecclesiæ; non enim omnes simplices sacerdotes tenentur choro assistere; ergo signum est non oriri hanc obligationem ex vi ordinis. Probatur etiam ex dict. cap. ult., d. 92, ibi: *Si quis presbyter, diaconus, aut clericus ecclesiæ deputatus;* ex illa enim ultima particula colligitur, solum presbyteratum, diaconatum aut clericatum sine deputatione ad ecclesiam, hoc est, ad exercendum hoc munus in illa, non inducere hanc obligationem. Et ita tenet ibi Turrec., dub. 4, concl. 4; Sylvest., et Angel. supra; et notat ibi Glossa, ex sententia aliquorum. Ipsi vero addit, quemlibet clericum teneri ad hoc, licet non teneatur ad hanc vel illam ecclesiam; et citat cap. Super eo, extra, de Regular. Idem sentit ibi Archidiacon. (referens Hugonem) de ordinatis in sacris, non vero de inferioribus, de quibus solis intelligit in textu vocem, *clericus*, et cum ea sola dicit esse conjungenda illa verba: *Ecclesiæ deputatus.* Itaque sentiunt clericos in sacris absolute obligari, minores vero solum si deputati sint, unde etiam aiunt hanc obligationem oriri ex triplici titulo, *ordinationis, intitulationis, et beneficii.*

10. *Presbyter et diaconus ex vi sue ordinationis non tenentur dicere officium in choro.* — At enim si intelligent teneri ad hoc, id est, ad recitandas horas canonicas, verum quidem est quod dicunt, sed extra rem et extra textum illum, nihil enim ibi de hac generali obligatione agitur: si vero intelligent (ut re vera Glossa sentit) teneri omnes clericos ex vi ordinationis suæ officium dicere in choro ecclesiæ, licet voluntarium illis sit in hac vel illa ecclesia cantare, quando alicui non sunt addicti, falsum et sine fundamento est quod dicitur; nec caput *Super eo*, aliquid pertinens ad hanc materiam tractat, nec ille triplex titulus quoad hanc obligationem invenitur, sed solus ille qui in textu illo proponitur, et per illam determinationem, *Ecclesiæ deputatus*, declaratur. Quæ determinatio cum omnibus præcedentibus vocibus potius conjungenda est, nam propriissime potest, et cum materia sit onerosa, est potius restringenda, quam amplianda. Maxime cum illa obligatio, quæ clericis in sacris imponitur, nullo firme vel rationabili fundamento nitatur. Adde, ex illam expositione sequi, saltem subdiaconos non teneri ad chorum, nisi sint deputati ad certam ecclesiam, quia cum solum presbiteros et diaconos nominasset, sub cæteris clericis illos comprehendit. At si aliqui essent

obligandi ratione ordinis, maxime subdiaconi, juxta sententiam Gregorii, in c. *In sancta Romana*, supra tractatam. Ex quo etiam textu optime probari potest, non habere presbyterum vel diaconum talem obligationem ex vi sue ordinationis.

11. *Quid sit clericum esse deputatum alicui ecclesiæ, et quot modis id contingat.* — Sed quæres quid sit, clericum esse deputatum alicui ecclesiæ, ita ut inde nascatur hæc obligatio. Respondeo, nihil aliud esse, nisi habere in tali ecclesia aliquod beneficium, quod propter tale servitum ecclesiæ specialiter detur, vel quod annexam habeat obligationem hanc. Priori modo obligantur canonici et præbendati ecclesiarum cathedralium aut collegiatarum, et aliqui beneficiati ad hoc specialiter deputati, etiam in inferioribus ecclesiis. Inter quos solet esse differentia; nam interdum sunt addicti ratione proprii beneficii ecclesiastici, interdum solum ratione stipendi temporalis, et ad nutum auferibilis, et utrumque sufficit ad obligationem ministrandi, licet in modo possit aliqua differentia notari, ut infra declarabimus. Posteriori autem modo videtur obligari parochus in sua ecclesia, regulariter loquendo, nisi ex peculiari institutione aut consuetudine aliud alicubi observeatur. Quamvis, quia parochus habet alia ministeria vel occupationes, possit per alios hoc ministerium implere ex quacumque causa rationabili; utrumque enim colligitur ex c. 1, de Celeb. Miss., cuius verba superius expensa sunt.

12. *Dubitatio circa Episcopos.* — De Episcopo etiam dubitari potest, an ex vi sui munieris seu beneficii teneatur choro interesse, si commode potest, quia ipse etiam est suæ ecclesiæ deputatus, et consequenter videtur deputatus quoad hæc ecclesiastica officia, quæ sunt præcipua. Et ita tenet Sylvest., d. q. 10, et Angel., n. 26, ex c. *Episcopus*, 41 d., et c. *Pervenit*, 7, quæst. 1, sed nihil probant: nam in priore solum dicitur, ut Episcopus sit moderatus in supellectili, victu et vestitu; et ut hospitium non longe ab ecclesia habeat; in altero vero, solum dicitur debere Episcopum in ecclesia sua residere. Sed aliud est residere in sua ecclesia, et prope illam habitare, aliud choro assistere, ut per se notum est; a diversis autem non fit illatio. Videtur tamen huic sententiæ favere Innoc., in c. 1 de Celeb. Missarum, quatenus in genere de Prælatos ait, possé ex causa legitima abesse a choro; supponit ergo per se teneri. Et eodem

modo loquitur Turrecrem., in dict. cap. ultim., dub. 2.

13. *Episcopi non tenentur in choro interesse, nisi in festis in quibus consuetudo id postulat.*

— Nihilominus simpliciter assero, Episcopos non teneri per se loquendo ad chorum, nisi fortasse certis quibusdam diebus festis, vel solemnibus, in quibus consuetudo et publica ædificatio id postulat. Hoc sumo imprimis ex eodem c. ult., d. 92, ubi numerantur presbyter et inferiores clerici, et non fit mentio de Episcopo, tanquam in altiori ordine constituto, et gravioribus occupationibus impedito. Secundo, id sumo ex c. *Episcopus*, de Consec., d. 3, ubi sic dicitur: *Episcopus si infirmitate non fuerit impeditus, ecclesiæ cui proximus fuerit, die Dominicæ deesse non debet.* Ex quo textu saltem per argumentum a contrario colligitur, aliis diebus posse abesse, sine excusatione infirmitatis, sub qua intelligitur quælibet alia æquivalens, quicquid Sylvest. et Angel. dicant. Incredibile enim est, quod propter solam causam infirmitatis possit Episcopus diebus Dominicis abesse, ut ipsi restringunt; possunt enim esse aliæ causæ, et occupationes æque legitimæ, ut per se notum videtur, et usus ipse satis docet. Sub illa ergo intelligitor quælibet legitima causa; ergo aliis diebus non est necessaria specialis causa, sed obligatio sui munieris satis excusat, vel potius non secum compatitur aliam obligationem. Imo ex vi verborum illius textus non videtur ibi declarari rigorosa obligatio, sed ex quadam decentia; tum quia verbum debet, non habet majorem vim, ut ex materia de Legibus constat; tum etiam quia non loquitur de propria ecclesia, sed de ecclesia viciniori, unde solum videtur attendisse ad quamdam decentiam, quæ sine dubio est in hoc, ut Episcopus saltem ad Missam solemnem eat in ecclesiam sibi vicinam. Et ita textus ille nihil probat de horis canonicas, etiam pro Dominicis diebus, quia potest de missa sufficienter intelligi, et onera sunt restringenda.

14. *Probatur tertio ex jure, et sententia D. Thomæ.* — Deinde id colligo ex dicto c. *In sancta*, 92 dist., addita doctrina D. Thome 2. 2, quæst. 91, art. 2, ad 3, ubi ait, Prælatos, qui docere populum ex officio tenentur, non debere ad chorum obligari, ne per hoc a majoribus retrahantur; cuius sententia communiter recepta est, ut supra dixi, maxime que habet locum in Episcopis, quibus et prædicare convenit ex officio, et multiplex alia ecclesiarum suarum sollicitudo: nec refert